

УДК 78.071.2(477) “XXI”

**Анатолій Баньковський**, доцент кафедри музикознавства та методики музичного мистецтва,  
Заслужений працівник культури України

**Ярослав Лемішка**, професор кафедри театрального мистецтва, Народний артист України  
Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка

### ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБЛАСНА ФІЛАРМОНІЯ ЯК ОСЕРЕДОК КУЛЬТУРНОГО ЖИТТЯ РЕГІОНУ (друга половина XX – початок XXI ст.)

*Проведено спробу представлення Тернопільської обласної філармонії як основного осередка культурно-мистецького життя регіону другої половини XX – початку XXI ст. Розглянуто діяльність низки творчих колективів та солістів філармонії, зокрема хорової капели та хореографічного ансамблю.*

*На сьогодні творчі колективи філармонії продовжують мистецькі традиції Тернопільського краю, достойно представляють їх у різних регіонах України та закордоном.*

**Ключові слова:** культурно-мистецьке життя Тернопілля, друга половина XX – початок XXI ст., обласна філармонія, творчі колективи.

**Літ. 5.**

**Анатолій Баньковський**, доцент кафедри музикознавства та методики  
музичного мистецтва, Заслужений працівник культури України

**Ярослав Лемішка**, професор кафедри музикознавства та методики музичного мистецтва,  
Народний артист України

Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка

### ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБЛАСНА ФІЛАРМОНІЯ ЯК ЦЕНТР КУЛЬТУРНОГО ЖИТТЯ РЕГІОНУ (друга половина XX – початок XXI ст.)

*Представлено Тернопільську обласну філармонію як основний центр культурного життя регіону другої половини XX – початку XXI в. Розглянуто діяльність ряду творчих колективів та солістів філармонії, зокрема хорової капели та хореографічного ансамблю.*

*Сьогодні творчі колективи філармонії продовжують мистецькі традиції Тернопільського краю, достойно представляють їх в різних регіонах України та за кордоном.*

**Ключові слова:** культурне життя Тернопілля, друга половина XX – початок XXI в., обласна філармонія, творчі колективи.

**Anatoliy Bankovskiy**, Associate Professor of the Musicology and  
Methods of Music Department, Honoured Artist of Ukraine

**Yaroslav Lemishka**, Professor of the Theatrical Art Department, People's Artist of Ukraine  
Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University

### THE TERNOPIL REGIONAL PHILHARMONIC AS A CENTRE OF CULTURAL LIFE OF THE REGION (the second half of the XX century – the beginning of the XXI century)

*The Ternopil Philharmonic started its activity in 1939 of December. Its artistic groups continued the cultural traditions of Ternopil and Berezhany “Boyany” and other Ukrainian societies during the interwar period.*

*In 1939 of December, the Regional Choir was established including mainly the choir members of the “Ternopil Boyan”. The first leaders of the Choir were talented musicians such as I. Hipskiy and M. Voronyak.*

*Under the direction of the latter, the Philharmonic Choir acted until 1963 gaining a wide recognition of the public. The touring routes of Choir reached far beyond Ukraine. In the time of independent Ukraine there began the process of the restoration of the choral movement in the Ternopil Region which consisted in the searching of new forms of choral singing. In 1998, the Philharmonic Chamber Choir began its creative activity. It was run by S. Dunets, M. Krill, I. Doskoch, B. Ivanonkiv. The best artists of the region were involved to the organization of choral activities in the Ternopil Philharmonic.*

*In the 1970 – 1980s, the creative musical and vocal instrumental ensembles, like the Telenkiv piano trio, the string quartet, the folk group “Medobory” successfully performed in the Philharmonic. The company of the Philharmonic included such soloists and Folk Artists of Ukraine I. Bobul, O. Pekun, V. Pavlik, A. Martsynkivskiy and the People's Artist of Russia A. Serov, Honored Artists of Ukraine Victor and Lyubov Anisimov.*

*The new forms of creative activity included the concert performance of the opera by D. Rossini “The*

*Marriage Bill”, the beginning of the symphonic jazz activities and cooperation with the Regional Children’s Philharmonic and others.*

*The creative potential of the Philharmonic today consists of a number of highly professional musical groups and artists, including the mentioned above Chamber Choir, the Symphony Orchestra, the Chamber Orchestra, the Vocal Trio “The Nightingales of Galicia”, the Academic Ensemble of Folk Music “The Pattern” and others. The leading singers of the Philharmonic are the People’s Artists of Ukraine Ya. Lemishka and N. Lemishka, the Honored Artists of Ukraine L. Korzeniovskiy, A. Onufriychuk, the talented performers V. Shahay, N. Prysich V. Darchuk, A. Malecka, A. Olenyn, V. Myschiy and others.*

*The article highlights the creative activity of the dance groups of the Philharmonic, with the Academic Dance Group “Nadzbruchanka” among them.*

*Today the Philharmonic creative teams continue the developing of the artistic traditions of the Ternopil Region worthily representing it in different regions of Ukraine and abroad.*

**Keywords:** *the cultural and artistic life of Ternopil Region, the second half of the XX and the beginning of the XXI century, the Regional Philharmonic, the creative teams.*

**П**остановка проблеми й аналіз останніх досліджень. Панорама культурно-мистецького життя Східної Галичини, зокрема, Тернопілля II половини ХХ ст., – складне, часто антагоністичне, переплетіння актуальних тогочасних суспільно-політичних викликів і національних традицій, зокрема здобутків культурно-мистецьких життя краю початку століття, міжвоєнного періоду (М. Загайкевич Л. Кияновська, Л. Корній, М. Черепанин та ін.).

Визначальною є ця дослідницько-аналітична позиція щодо культурного життя України 40-х – 80-х рр. ХХ ст. загалом – неоднозначного періоду у розвитку української національної культури, обумовленого ідеологічним пресом, насаджуванням шаблонів радянського мистецтва. Особливої гостроти ці процеси набували саме на теренах Західної України, де зберігалася значна культурно-просвітницька традиція спротиву польській культурній експансії міжвоєнного періоду, відбувалися спроби відновлення культурно-просвітницької діяльності впродовж II Світової війни (І. Зуляк).

З одного боку, радянська держава закладала культурні осередки та філармонії, заснувала Український народний хор (1943 р.), Закарпатський народний хор (1946 р.), Черкаський народний хор (1957 р.) та ін., які своєю творчістю повинні були засвідчувати високий рівень української вокально-хорової та хореографічної культури завдяки гастролям як в Україні, так і у багатьох зарубіжних країнах.

З іншого – державна ідеологічна машина заперечувала значні здобутки культурно-просвітницької діяльності поколінь національно свідомих українців, зокрема галичан, які об’єднувалися навколо “Просвіти”, “Рідної школи”, “Боянів”, НТШ та інших культурницьких організацій [4].

Отже, базою для вивчення заявленої проблеми виступають як згадані вище музикознавчі та

культурологічні дослідження, так і архівні матеріали та періодика, розвідки з культурно-мистецької регіоналістики (П. Медведик, Л. Бойцун, О. Бойчук та ін.)

У цьому контексті **метою статті** є висвітлення культурно-просвітницької ролі Тернопільської обласної філармонії впродовж означеного періоду, а її **завданням** – представлення діяльності основних хорових та хореографічних колективів, солістів закладу.

**Виклад основного матеріалу.** Тернопільська філармонія була відкрита у грудні 1939 р. у будівлі, спорудженій ще у 1903 р. для товариства “Міщанське братство”, яке з початку ХХ ст. було основним культурним осередком Тернополя і краю.

На цій сцені свого часу виступали І. Франко, С. Крушельницька, Б. Лепкий, учасники мандрівного театру “Руська Бесіда”, “Заграва”, у складі яких були відомі актори М. Садовський, М. Заньковецька, К. Рубчак, Й. Стадник, М. Бенцаль, В. Блавацький та ін. На цій сцені починав свій творчий шлях і Л. Курбас, започатковувалися його “Тернопільські театральні вечори” (їх відкриття відбулося 18.10.1915 р.). Ця сцена пам’ятає урочисті імпрези силами учасників Тернопільського та Бережанського “Боянів”, просвітянських хорів початку ХХ ст. [1].

Продовжуючи мистецьку просвітницьку традицію у міжвоєнний період, на сцені закладу як учасники різних українських культурно-мистецьких акцій виступали хори та солісти осередків “Боянів”, “Просвіти”, “Рідної школи” та інших товариств. Значному росту виконавського рівня музикантів-аматорів сприяло відкриття Тернопільської філії Львівського Вищого музичного інституту імені М. Лисенка (1928), класів ЛВМІ у Чорткові, їх творча співпраця з культурно-просвітницькими осередками. Ця культурницька діяльність зазнавала постійних утисків і переслідувань з боку польської влади, згодом була перервана з приходом радянських військ.

Однак, як зазначалося вище, офіційна влада намагалася “повернути в нове русло” культурно-мистецькі традиції краю. Так, вже у грудні 1939 р. з числа учасників хору “Тернопільського Бояну” була створена обласна хорова капела, відповідно до постанови Раднаркому СРСР “Про організацію театрів, музичних колективів, будинків народної творчості і театральних музичних закладів у Львівській, Дрогобицькій, Волинській, Ровенській, Станіславській і Тернопільській областях”. У п. 6.2 постанови читаємо: “Організувати в Тернопільській області Державну обласну філармонію з українською хоровою капелою, сектором естради, надавши їм приміщення “Міщанського братства” (Островського, №7)” [1].

Саме хор філармонії став “творчою візитівкою” закладу. Впродовж 1944 – 48 рр. керівником хору був Іван Іванович Гіпський (08.03.1901 р., м. Кременець, нині Тернопільська обл. – 27.10.1978 р., там само) – талановитий диригент, композитор, педагог, який свого часу закінчив 2-річні вчительські музичні курси у Львові (1930), педагогічний факультет Варшавської консерваторії (1937) [3]. Тривалий час він учительював на Кременеччині, керував молодіжними та вчительськими хорами, впродовж 1948 – 76 рр. викладав у Кременецькій музичній школі, був диригентом симфонічного оркестру із вчителів цієї школи. І. Гіпський за сумісництвом викладав і у Кременецькому (далі – Тернопільському) педагогічному інституті, закладаючи тим самим основи фахової хорової та диригентської діяльності.

Успішний етап діяльності капели у 1950 – 1960-х рр. пов’язаний із постаттю диригента Миколи Михайловича Вороняка (27.12.1922 р., с. Венглювка Кросненського повіту, сучасна Польська Республіка – 26.06.1974 р., м. Тернопіль) – творчого музиканта, педагога, заслуженого працівника культури України (1973), самодіяльного композитора [3]. М. Вороняк був випускником Львівської державної консерваторії, успішно працював з молодіжними хорами Києва, Львова.

Під його керівництвом капела філармонії досягла широкого визнання, її гастрольні маршрути сягали далеко за межі України. Однак, важкою особистою трагедією для митця і втратою для культурного життя краю стало розформування капели у 1963 р. Від того часу діяльність хорових колективів краю зосереджувалася при Будинках культури, навчальних закладах та ін.

З архівних джерел та офіційних матеріалів філармонії дізнаємося, що із здобуттям

незалежності України активізуються процеси хорового руху Тернопілля, пошуку його нових форм. Так, у 1998 р. розпочав творчу діяльність камерний хор філармонії під орудою натхненника С. Дунця (сьогодні – заслуженого артиста України).

Впродовж 2010 – 12 рр. до організації хорових колективів філармонії залучалися заслужений діяч мистецтв України М. Криль (сьогодні – диригент симфонічного оркестру філармонії), заслужений працівник освіти України І. Доскоч (довголітній натхненник і керівник унікальної дитячої хорової школи-студії “Зоринка”). З осені 2011 р. хоровий колектив філармонії очолив народний артист України Б. Іванюк (свого часу – диригент славнозвісної Струсівської народної капели бандуристів “Кобзар”, низки аматорських хорових колективів, керівник студентського хору ТНПУ ім. В. Гнатюка) [3]. Отже, можемо констатувати, що до організації хорової справи Тернопільської філармонії були запрошені кращі митці краю.

Тернопільська філармонія демонструє і тривалу творчу діяльність різних ансамблевих форм та солістів закладу на різних етапах її функціонування. Так, у філармонії було створено т. зв. музично-лекторійні бригади. У складі першої бригади (створена у 1968 р.) брали участь артисти Л. Майорова, М. Прохорець, Т. Пірижок, Є. Кальянов, Б. Старицький, Й. Сагаль, І. Равлюк, Л. Бохан, Є. Собко. У 1980 р. була створена друга музично-лекторійна бригада, у якій виступали О. Юрик, Б. Лещиншин, Н. Яковчук, І. Жигайло. У матеріалах тогочасної преси читаємо відгуки про успішні тематичні концертні програми “Наша дума, наша пісня”, “Христос серед нас”, “Хто, хто Миколая любить”, програми з народних обрядових пісень, авторських романсів українських митців та ін. [1].

У 1970-х роках на базі філармонії успішно працювали вокально-інструментальні колективи “Дністер” (керівник М. Шамлі, сьогодні – заслужений діяч мистецтв України) та “Збруч” (керівник В. Щуцький). У 1976 р. було створено фортепіанне тріо у складі Ярослава (скрипка), Романа (віолончель) і Габрієли Теленків (фортепіано). У його супроводі виступав заслужений артист України М. Болотний.

Яскравою подією у музичному житті Тернопільщини та усієї України стало створення у 1980 р. відомого фольклорного ансамблю “Медобори”. Його учасниками були нині заслужені артисти України Л. Корженевський, А. Онуфрійчук, заслужений працівник культури Л. Тимошук та ін. Керівник ансамблю О. Марцинківський (нині народний артист

України) ставив мету відродити пласт традиційної народної культури, представити сучасну авторську українську пісню.

У 1980-х – 1990-х рр. у філармонії працювали музиканти, які своїм талантом прославили Тернопільщину в Україні та за її межами. Серед них: солісти Народні артисти України І. Бобул, О. Пекун, В. Павлік, згаданий вище О. Марцинківський, народний артист Росії О. Серов, заслужені артисти України Любов та Віктор Анісімови та ін. Своїй славі у цей період філармонія завдячує діяльності згаданого вище заслуженого працівника культури України М. Вороняка, відомого хореографа заслуженого артиста України О. Данічкіна та багатьох інших.

Слід відмітити, що художнє керівництво філармонії не лише утверджувало усталені форми, але й шукало нові форми творчої діяльності. Серед них – концертна постановка опери Д. Россіні “Шлюбний вексель” у 1987 р. (музичний керівник та диригент Б. Дунець, постановник – художній керівник філармонії М. Форгель).

У 1996 р. при філармонії був започаткований струнний квартет у складі І. Велигана (перша скрипка), О. Данилюк (друга скрипка), І. Воробель (альт), Л. Романової (віолончель), з яким співпрацювала заслужена артистка України Л. Ізотова (нині – народна артистка України). Колектив виконував народні та інструментальні твори українських і зарубіжних композиторів.

У цьому ж році був створений і симфо-джаз оркестр під керівництвом заслуженого працівника культури України В. Семчишина. Оркестр був учасником багатьох конкурсів, фестивалів, радіо та телевізійних програм, а його репертуар налічував близько 180 творів різних жанрів. У 1997 р. при філармонії утворений інструментальний дует у складі Сергія (скрипка) та Олени (фортепіано) Болотних, лауреатів і дипломантів Міжнародних конкурсів і фестивалів.

Важливим напрямком діяльності закладу стала співпраця з обласною дитячою філармонією, керівництво якої на громадських засадах здійснював викладач музичного училища ім. С. Крушельницької, заслужений працівник культури України В. Россоха.

Творчий потенціал обласної філармонії представляє сьогодні низка високопрофесійних колективів та виконавців: це згаданий вище камерний хор, симфонічний оркестр (диригент – заслужений артист України М. Кріль), камерний оркестр, вокальне тріо “Солов’ї Галичини”, академічний ансамбль народної музики “Візерунок” та ін. Серед провідних вокалістів

філармонії народні артисти України Я. Лемішка та Н. Лемішка, заслужені артисти України Л. Корженевський, А. Онуфрійчук, талановиті виконавці В. Шагай, Н. Присіч, В. Дарчук, О. Малецька, А. Оленін, В. Мищій та ін. [1].

В рамках статті коротко представимо академічний ансамбль танцю “Надзбручанка”, який гідно репрезентує хореографічне мистецтво краю [2]. Колектив було створено у червні 1959 р. згідно наказу обласного управління культури з метою пропаганди хореографічного мистецтва серед населення Поділля. Його першим керівником (1959 – 1961) був запрошений балетмейстер-постановник О. Дьяков. У липні 1961 р. ансамбль отримав статус професійного мистецького колективу, а його головним балетмейстером став заслужений артист України О. Данічкін, який виступав у першому складі ансамблю танцю імені П. Вірського.

Основним напрямком діяльності колективу стала популяризація хореографічного мистецтва та народної творчості загалом на основі місцевого фольклору. З цією метою О. Данічкін проводив пошукові експедиції, знаходив фольклорно-хореографічний матеріал для програми репрезентації культурної самобутності Тернопільського краю [2].

О. Данічкін керував колективом впродовж 20 років, а поставлені ним талановиті композиції (повний гумору танець “Вихиляс”, жартівлива мініатюра “Свати”, хореографічна композиція “Весілля”, іскрометні “Чабани” і “Копіруш”) не сходять зі сцен Тернопілля до сьогодні. Танець “Трясунець”, створений хореографом на основі фольклору, зібраного у лемківських селах Тернопільщини, увійшов в історію українського танцю та до репертуару низки колективів України.

З серпня 1986 р. художнім керівником та головним балетмейстером колективу став Ю. Пац, який свого часу теж був артистом балету ансамблю танцю імені П. Вірського. За короткий час він оновив творчий склад ансамблю, збагатив його репертуар цікавими хореографічними номерами: жартівлива картинка “Не журись”, “Чумаки”, “Український гопак”, “Гуцульська рапсодія”, “Ой ця Гандзя”, дівочий танець “Надзбручанка”, “Тернопільська полька”, “Весняний гопак”.

З преси дізнаємося про успішні гастрольні поїздки колективу з оновленою програмою Україною та зарубіжжям: Болгарія (1986), Німеччина (1988), Канада (1990), Словенія (2004), Франція (2002), Португалія та Іспанія (2005), Сербія (2008) та ін. Колектив гастролював у

Польщі, Бельгії, Лаосі, Шрі-Ланці, Японії, США, неодноразово ставав лауреатом різних міжнародних конкурсів і фестивалів. Так, у 2002 р. ансамбль танцю “Надзбручанка” репрезентував своє виконавство на I Всеукраїнському фестивалі-конкурсі народної хореографії імені П. Вірського, де став переможцем із згаданим вище лемківським танцем “Трясунець”.

З 2008 р. колективом керує заслужений працівник культури України І. Николишин, який запропонував цікаві ідеї творчого розвитку колективу, презентуючи нові постановки: хореографічне дійство за мотивами твору М. Гоголя “Вечори на хуторі біля Диканьки” та хореографічну композицію “Козацькі забави”, з якою ансамбль успішно виступив на III Всеукраїнському фестивалі-конкурсі народної хореографії імені П. Вірського, де отримав перше місце в номінації “А” як кращий танцювальний колектив [1].

Колектив, якому у 2012 р. було присвоєно статус “академічного”, і далі у невтомному пошуку нових форм та засобів художньої виразності. На сьогодні у його репертуарі понад 28 композицій. Створені на базі колективу номери увійшли у золотий фонд хореографічного мистецтва України, серед них: чоловічий танець “Вихиляс”, жартівливий “Копіруш”, хореографічне дійство “Надзбручанське весілля”. Популярністю користуються жартівлива картинка “Не журиш”, “Чумаки”, “Український гопак”, “Гуцульська рапсодія”, “Ой ця Гандзя”, дівочий танець “Надзбручанка”, “Тернопільська полька”, “Весняний гопак”.

На окрему увагу заслуговує оркестр ансамблю танцю “Надзбручанка” завдяки високопрофесійному рівню виконання, авторським творам та аранжуванням, створеними керівниками оркестру, зокрема заслуженим діячем мистецтв України М. Шамлі, І. Жигайло, Я. Лірським, заслуженим працівником культури України А. Баньковським. Впродовж організації концертної діяльності, оркестр та його солісти супроводжують виступи провідних солістів

обласної філармонії: народних артистів України Л. Ізотової, Я. Лемішки, Н. Лемішки, заслужених артистів України Л. Корженевського, В. Івченка, А. Онуфрійчук, Н. Гусяниці.

**Висновки.** Отже, творчі колективи філармонії, опираючись на славну мистецьку традицію Тернопілля, гідно продовжують і розвивають мистецькі традиції краю, достойно представляють різні напрямки і форми виконавського мистецтва у різних регіонах України та за її межами.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Бойцун Л. Тернопіль у плинні літ... / Л. Бойцун. – Тернопіль: Джурра, 2003. – 392 с.
2. Кройтор Ю. Біля колыски “Надзбручанки” / Ю. Кройтор // Вільне життя. – 2011. – № 96 (2 грудня).
3. Музична Тернопільщина: Бібліогр. покажчик / Уклад. В.Я. Миськів. – Т.: Підручники і посібники, 2008. – 288 с.
4. Черепанин М. В. Музична культура Галичини (друга половина ХІХ – перша половина ХХ століття): Монографія / М.В. Черепанин. – К.: Вежа, 1997. – 328 с.
5. [http://ternopil-omcnt.at.ua/index/khoreografichnii\\_zhanr/0-40](http://ternopil-omcnt.at.ua/index/khoreografichnii_zhanr/0-40)

#### REFERENCES

1. Boicun, L. (2003). *Ternopil u plyni lit ...* [Ternopil' in current years]. Ternopil: Dzhura, 392 p. [in Ukrainian].
2. Kroitor, Yu. (2011). *Bilja kolysky “Nadzbruchanky”* [Near the cradle “Nadzbruchanka”]. *Viljne juttia* [The Free Life]. No. 96 (December 2) [in Ukrainian].
3. Myskiv, V. Ia. (Ed.). (2008). *Muzychna Ternopilshchyna: Bibliograf. Pokazchik* [Musical Ternopil' region: the bibliographical index]. Ternopil: Pidruchnyky i posibnyky, 288 p. [in Ukrainian].
4. Cherepanyn, M. (1997). *Muzychna kuljtura Galychyny (druha polovyna XIX – persha polovyna XX stolittja* [Musical Culture of Galicia (the second half of the XIX – the beginning of the XX century)]. Kyiv: Vezcha, 328 p. [in Ukrainian].
5. [http://ternopil-omcnt.at.ua/index/khoreografichnii\\_zhanr/0-40](http://ternopil-omcnt.at.ua/index/khoreografichnii_zhanr/0-40)

Стаття надійшла до редакції 05.05.2017



“Найпрекрасніші і водночас найщасливіші люди ті, хто прожив своє життя, піклуючись про щастя інших”.

Василь Сухомлинський  
український педагог, публіцист, письменник, поет

